श्रीरस्त्वत्र

श्रीरामकृष्णशास्त्रिकृतेः

गीर्वाणसरितो

द्वितीयः प्रवाहः

अस्य प्रकाशकः

अमदावाद-नागरवाडानिवासी आयुर्वेदो-
पाध्यायोपाभिमान्

श्रीलक्ष्मीशंकरशास्त्री.

अमदावाद-पीरमशारोड उपर श्री 'निर्मळ' प्री. प्रेसमां कल्लुभाई ईश्वरभाई त्रिवेदीए छाप्यु.

संवत् १९८१   प्रत १०००   सने १९२५

मूल्यमाणकत्रयम्

श्रीरस्त्वत्र

श्रीरामकृष्णशास्त्रिकृतेः

गीर्वाणसरितो

द्वितीयः प्रवाहः

अस्य प्रकाशकः

अमदावाद–नागरवाडानिवासी आयुर्वेदो-
पाध्यायोपाधिमान्

श्रीलक्ष्मीशंकरशास्त्री.

अमदावाद–पीरमशारोड उपर श्री 'निर्मळ' प्री.
प्रेसमां लल्लुभाइ ईश्वरभाइ त्रिवेदीए छाप्युं.

संवत् १९८१ प्रत १००० सने १९२५

मूल्यमाणकत्रयम्

दोषः साहजिको मनुष्यजनुषो शक्तस्य वाग्विस्तरं
गन्तुर्भूय इवायताध्वनि पदन्यासे न चित्रं परम् ।
बालाः प्रेक्ष्य हसन्त्यथो सुमनसो रक्षन्ति दत्त्वाशयम्
दोषज्ञै स्तदवेक्षणीयमिति मे सप्रश्रया प्रार्थना ॥

श्रीरस्त्वत्र

गीर्वाणसरित उपोद्घातः

अस्ति निवेदनीयमिदं यन्मनोवृत्त्यनुसारेण तत्तत्समये यद्यदायात चेतोविचारसरणौ तत्सर्वं विलिख्य सङ्गृहीतम् तत्रानेकवृत्तैर्देवतानां स्तुतिर्नृपादीनां प्रशस्तयो वस्तूनां स्वरूपनिरूपणं मनुष्यकर्त्तव्यतया बोधनं क्षमाधर्मयोरादर कालकलितकौतुकवशवर्त्तिनां मनोविनोदाय साम्प्रतिकरसिकतोत्तेजीनि कतिचिद् गायनानि विद्याविवृद्धिमीहमानानां जनानामिष्टानि ललितललनालास्योल्लासितालकलाबलवन्मण्डलगेयानि रासविलासदर्शीनि स्वधर्मव्रतावबोधकान्यनेकविधगरबाख्यानि, बालमनोनुकूलानि पद्यानि च सरलतया संस्कृतप्रबलप्रचारप्रवृत्तिमवेक्षितुकामेन मया विरचितानि तथैव श्रीरामचन्द्रचरणस्मरणाय रामविजयनामक दशाङ्कनाटकं सहस्रगीत्यात्मकं हसोलूकीयं काव्यं च व्यरचि

नहि तानि सर्वेषां दृष्ट्याऽनवद्यान्येवेति प्रभवामि निगदितु यतो निरीक्षणं स्वस्वाभिप्रायानुसारि गुणदोषोद्भावि भवति मान्यानां विदुषाम् । यद्यपि स्वीयमनवद्यं प्रतिभाति पक्षपातवतो मनुष्यस्य परन्तु न तद्धर्मोद्वदते महान्तस्तदुक्तमन्यत्र—

"कवितायां वनितायां सत्यामर्थप्रसादयुक्तायाम् ।
भर्त्तान्यस्येति पुमान् विना महान्तं न दोषदृक् कः स्यात्" इति—

अहंत्वापरितोषादितिन्यायेन समये समागतवतां तेषां तेषां विद्यावतां पुरतो निवेद्य पद्यानि तच्चक्षुःप्रसादेन प्राय

पवित्रीकृतवान्। तल्लब्कानिचित्पारितोषिकादिसमारम्भेषु स-मुपयोजितवांश्चेति तदुपरि सद्भाववता संस्कृतज्ञानां सुहृदां शिष्याणां च साकाङ्क्षप्रेरणया तत्प्रकाशनायप्रवृत्तिमादत्य गीर्वाणसरित् संज्ञया प्रकटीकृत्य तत्प्रवाहानासमुद्रमद्यावधि-समुद्भूतमहामाहिम्नां कवीनां परमयशोदेवताराधनप्रसङ्गे पा-द्याय परिकल्पयन् सूर्याद्यर्चने दीपप्रदर्शयितृवत्र वाच्यताम् प्रतिपत्स्य इति निर्धारयामि

नहि किंचिदस्ति नवीन विधातृविनिर्मितविचित्ररचने जगति, अनेककविविमलरचनारत्नखचिते वाङ्मये च तत्पूर्व कल्पयितु को हि कल्पेत कश्चमानुषमतिमनुरुन्धानः सर्ववि-दग्धहृदयगर्भ विरचयितुं शक्नुयात्

अथ श्रीमृत्युञ्जयपादपद्मयोःसमर्पितायाः अस्या गीर्वाण-सरितः प्रवाहो यथा यथोपयोक्ष्यते तथा तथोत्तर प्रवाहः प्रवेक्ष्यति साम्प्रतं क्रमप्राप्तो द्वितीयः प्रवाह. प्रादुर्भवति तत्र विद्वद्वृन्देनानुकम्पयाऽशुद्धं परिशोध्य प्रदर्शनीयं पुनः संस्कारायेत्याशास्ते विद्वद्वशंवद —

रामकृष्णशास्त्री.

अथ गीर्वाणसरितो द्वितीयः प्रवाहः

देवस्तवनम् ।

रममाण उमाङ्क उच्छयानो गिरिशस्येन्दुकलां गृहीतुकामः ।
प्रसृतोर्ध्वकरत्रयो गजास्यः पितरौ संमदयन्मुदं तनोतु ॥ १ ॥

यत्संगादम्बिकाऽभूज्जगति गिरिसुता जह्नुकन्या त्रिलोक्याः
पापौघानां निहन्त्री भुजगपतिफणा भूधरोढौ समर्था ।
ह्रासाद् ग्रासाच्च मुक्ता तुहिनकरकला चैतभस्मापि पूतम्
भक्ताऽभीष्टप्रदाता वितरतु स सुखं सर्वदा नीलकण्ठः ॥ २ ॥

यो वेदैरवगम्यते स्पृहयते यस्मै मुमुक्षुर्विदा
यं लब्धुं मुनयो नयोदितवचोवृन्दैः सदोपासते ।
यस्माज्जातमनुप्रविष्टमखिलं येनानिति प्रैति यम्
श्रेष्ठः प्रेष्ठविभुः प्रभूतमहिमा भूमास्तु नः श्रेयसे ॥ ३ ॥

चञ्चच्चक्रगदाब्जकम्बुसहितो लोकत्रयीरक्षको-
ब्रह्माणं निजनाभिपद्मरजसः कुर्वन् रमां मोदयन् ।
नित्योऽजोऽपि भवाब्धिपोतसमतां भक्तार्थमावर्जयन्
विघ्नेभ्योऽवतु केशमनोऽप्यपकहा श्रीबालकृष्णः स नः ॥ ४ ॥

प्रसन्नाः स्वर्वाणी गिरिवरसुताऽम्भोधितनया

दयार्द्राभिर्याभिर्बहुमहसमेतं जगदिदम् ।
जनोविद्वान् शक्तोऽखिलविभवभोक्तार्तिरहितो-
हितोऽन्येभ्योऽपि स्यात्तिस्रभिरभिपूतोऽक्षिविभवैः ॥ ५ ॥
अये गङ्गे भूतस्थितिलयसमुत्पत्तिनिलये
निवासोऽस्माकं ते प्रथममभवच्छ्रीहरिपदे ।
ततो श्रेशो दैवान्मम जगति ते शम्भुशिरसि
पुनानाऽतो विश्वं स्थितिसखिमिमं विस्मर न भोः ॥ ६ ॥
योपाद्विश्वमसह्यदाहजनकक्ष्वेडं निपीयादरात्
कण्ठश्रीपरिवर्तनेन सहरिब्रह्मामरै रीडितः ।
लोकत्राणविधौ तु दीक्षित इवाहोरात्रमुग्रोन्माद्रता-
वैरावन्धि मनो न यस्य विभवेऽव्यादेकलिङ्गः स नः ॥ ७ ॥
कामप्रेमवशाद्दृशाग्निसदृशा दग्धस्य पत्युः पुनः
स्वाकृत्याप्तय आशुतोषसविधे स्वज्ञातिवर्गोक्तितः ।
उष्णश्वासवती रतिः सकरुणं यं सर्वभावैरगात्
मोहध्वंसमवेक्ष्य तुष्टहृदयोऽव्यादेकलिङ्गः स नः ॥ ८ ॥
वर्षर्तावनिकेतिनी हुतभुजि ग्रीष्मे हिमेऽप्सु स्थिता
संजीविन्यथ धर्मकर्मयशसां वैखानसानां वने ।
आत्मान्वतया महेश्वरपदाम्भोजे तपस्यावती
सा शीर्णाम्बुगाच यस्य गिरिजाऽव्यादेकलिङ्गः स नः ॥ ९ ॥

अश्वधाटी.

अम्भोरुहासनकृतं भोगतः क्षयि सुखं भोजनादि सकलम्
रम्भोर्वशीप्रभृतिसंभोगजन्यसुखमम्भोदमार्गकुसुमम् ।
दम्भोलिनाथसुखमम्भोजिनीदलगताम्भोणुवच्चलमतः
शम्भो विना तवपदाम्भोरुहेकथयकिम्भोःसुखंनाविचलम्॥१०॥
नन्दादिवेश्मसु अलिन्दानटन्त मेनत्वं दारकं न वचसा
मन्दारजित्पदरविन्दात्मके मम मिलिन्दायितं न मनसा ।
वृन्दावने कुसुमकुन्दादिवच्च सुखकन्दायितं न तपसा
मन्दायता तदपिनिन्दानतेऽस्त्वतिमुकुन्दार्दितेकुरुकृपाम्॥११॥

१. गायनम् (गरबो).

जय जगदम्बे जय जगदम्बे
पाहि महेश्वरि देहि सदा सुखसन्ततिम्
सुरक्षणवीक्षणदीक्षितिके प्रबलाऽसुरबलदलने त्वसिके
शिवविष्णुविरिञ्चिकृतस्तुतिके जय जगदम्बे० ॥ १ ॥
भुवनत्रयविजयवती प्रवरा वियदम्बु शुचिः पवनोऽसि धरा
नहि कालकृताऽपि तवास्ति जरा जय जगदम्बे० ॥ २ ॥
तव चरणसरोरुहयुगलमहम् हृदये निदधाम्यभिवां निवहम्

१. अवधामिति. सु स्तुनाविलस्य लक्कुत्तमेकचनम् ॥
२. जगदम्ब ए इति पाठेः हे जगदम्ब हे अम्बिके इत्यर्थः

रिपुहं कलहंसरवानुवहम् जय जगदम्बे० ॥ ३ ॥
त्वं प्रियनतिरतिमतिरमलगतिस्त्वं चेतनजडमयबोधततिः
सकलाकृतिरविकृतिरेकचितिर् जय जगदम्बे० ॥ ४ ॥
त्वं पितृवनभूतपिशाचसखी सुरनन्दनवनभूषेन्दुमुखी
निजभक्तविभवदानाभिमुखी जय जगदम्बे० ॥ ५ ॥
त्वं करुणावरुणालयहृदया महिषासुररणभुवि ते न दया
शक्त्यात्मतया विदिताऽसि मया जय जगदम्बे० ॥ ६ ॥
तव गुणगणगणनास्तु गणयितुं शक्तिर्न मतिर्न गतिं ज्ञातुम्
शमादिकशेशवमर्थयितुम् जय जगदम्बे० ॥ ७ ॥

२. गायनम्.

मज्जसि किं भवसागरे भज चितिपद्मङ्ग
त्यज जन वासनया वृतं रुन्द्धि मानसमन्ध—मज्जसि० १
पश्य महाटजिनं तव द्ववदग्धविशेष
नहि महिमण्डलकेष्वट नटसमबहुवेश—मज्जसि० २
गुरुपदनावमवाप्नुहि गतिमसदृशमेहि
तर भवसागरवारि हि सुखमात्मनि धेहि—मज्जसि० ३
वेदशिरोविहितं विधिं शठ पठ मठमाप्य
चिन्तय चेतसि तां चितिं प्रणवेन समाप्य—मज्जसि० ४
तव नहि जनधनमन्दिरं न च बन्धुसुतादि

मित्रकलत्रगवादिकं न, न वपुरवधेहि–मज्जसि० ५
काममदादिकमत्स्यकास्तनुमांसमदन्ति
रामादिनामविचिन्तनं कृतमेनो निहन्ति–मज्जसि० ६

३. गायनम्.

शरणागतमेनं मामव दीनं पीनं वासनयेश
कुरु भीतिविहीनं ध्यानाधीनं ब्रह्मविलीनमुमेश–(ध्रुवपदम्).
भ्रान्तिमये भवसागरे (रे) यामि क्लेशमुमेश
मृगजलसमसुखमीहितुं (२) यतते मम मानसमीश (रे) श० १
भौतिकमन्तिकमागतं (रे) न च निजरूपमरूप
विस्मृतमात्मबलं मया (२) अर्जितमक्रियर्यैनो विरूप (रे) श० २
मानसवृत्ति रनेकधा (रे) कल्पयते कमलेश
पर्यटनं नानाविधम् (२) बहुयोनिषु जातमिहेश (रे) श० ३
काल्पनिकं भवसागरं मनुते निजमज्जनमीश
आतुरतां वहते नित्यं (२) वशमानयते न हृदीश (रे) श० ४
स्वप्नसमं जगदन्ततो (रे) न च सदसत्त्वमरेश
रामादिरूपनिरीक्षणं (२) स्वयं बोधयते जगदीश (रे) श० ५

४. गायनम् (गरबो).

विश्वेश विभो यर्पय दोषव्रातं कुरु तव पदपुरे मदन्तम्,
भवजन्मभयान्मोचय निरञ्जनमेतम्–कुरु० (ध्रुवपदम्).

मूर्धनि कृतकलानिधौ (रे) समादृतविमोचनविधौ (रे),
त्वयि प्रथितकरुणाम्बुधौ (रे)
सति न विजानेऽमरमितरमुपासे तम्–कुरु तव० १

सहे न भुवि जननाघातम् (रे) तथा निरयकूपे पातम् (रे)
न वा त्रिदिवयातायातम् (रे)
पारं नेतुं नय भवजलनिधिपोतम्–कुरु तव० २

महाव्रजिनसंघोपेतम् (रे) श्रुतिश्रवणदूरापेतम् (रे),
न सत्क्रतुसुकृतसंकेतम् (रे)
मां लग्नमहाद्रवमत्र शरणमुपेतम्–कुरु तव० ३

जटासलिलसंघोपेतम् (रे) निशार्चनसुसुषमोद्योतम् (रे),
सुदीपततिरत्नप्रोतम् (रे)
द्रक्ष्यामि कदा त्वन्मन्दिरदिग्गुपान्तम्–कुरु तव० ४

न पूजनविधिमहं जाने (रे) रतिर्न तव गुणितागाने (रे),
भुवेन्वति किमगजाजाने (रे)
ध्यायाम्यनिशं शिवशिव सगुणोपेतम्–कुरु तव० ५

सुतारकमुपदिश स्वयं (रे) प्रदर्शय सुगतिगं नयम् (रे),
वर्तेत सुकरमभयमयम् (रे)
समादिरिमं कृष्णः प्रार्थयतेऽन्तम्–कुरु तव० ६

५. (ठुमरी).

तृष्णे मुञ्च वदामि त्वामहमातुरतां भजे (रे),
त्वं भव दूर क्षणमनीक्षणमिशमहं यजे (रे), (ध्रुवम्).
करयुगसंपुटमारचयामि, नत्वा नत्वा त्वानुनयामि,
नान्वय वपुषा तमोमयेन यथातमी (रे)— तृष्णे० १
वेदशिरोऽनवगीतमधीतं नो न च नाम शाम्भवं गीतम्,
वीतं व्यर्थकदर्थनयायुरिहागतम् (रे)— तृष्णे० २
भ्रान्तं वित्तमवाप्तुं चित्तं मत्वा तदाधीनं गायत्तम्,
आत्तं वपुरायासं नीत संततम् (रे)— तृष्णे० ३
द्रविणेप्सयाविबुधसंगमनं कीर्त्याशया मनोऽतिनियमनम्,
उन्नतये मननं न भवजननशान्तये (रे)— तृष्णे० ४
विद्या वादहेतुतां नीता गीता दम्भदृष्टयेऽधीता,
याता दिवसा हा सुखयशसाऽवाप्तये (रे)— तृष्णे० ५
मिथ्या मित्रं पुत्रकलत्रं परमसुखलतोत्कृतये दात्रम्,
स्वार्थमात्रतः प्रीतेः पात्र तु मन्वते (रे)— तृष्णे० ६
जनता मता नताऽथ परिचिता कृताऽनयाऽहन्तया बन्धुता,
नाधिगता काकिणी दीनतैवामता (रे)— तृष्णे० ७
स्वपिता माता भ्राता कान्ता दुहिता सुता हिताः स्नेहरता
ते श्रुत्वा त्यक्तारो धनहीने जने (रे)— तृष्णे० ८.

जननमरणदुःखाद्यनुभवनं कोटिकल्पतो न भवन्यत्रनम्
प्रतिजन्मं तव योगेनात्ययवमाननम् (रे)- तृष्णे० ९
हित्वा कामं भजात्मरामं शमदमयमनियमैरनुयामम्,
रामकृष्ण भूमानं मानं लप्स्यसे (रे)- तृष्णे० १०

६. (ठुमरी).

नश्वरमेतद् देहं गेहं मह्यं न रोचते (रे)
जाते सत्सङ्गेऽपि जडं निजमन्तं न सोचते (रे), (ध्रुवम्)
भीमभुजङ्गमकामसमेतं चित्तवृत्तिकीटिकानुपेतम्,
क्षणभङ्गुरमन्तःशून्यतया संगतम् (रे)- नश्वर० १
परितो लोभोत्पापपरीतं शक्रेन्द्रियादिभिश्च विवरितम्,
हानिः सारं वाल्मूरमिवावलोक्यते (रे)- नश्वर० २
विषयवायुवेगाहतियोगाद् विवेकदीपकदीप्तिवियोगात्,
गाढतमोऽगारगामिता न हितावहा (रे)- नश्वर० ३
वार्द्धकरोगमृत्युभयपीडं क्रोधमोहमदमत्सरनीडम्,
लोभहरिणतृष्णामृगतृष्णामहाजडम् (रे)- नश्वर० ४
अस्थिस्थूणं मांसकर्दमं मज्जास्नायुरुधिरमललामम्,
मलमयमपि कापि रिव शिव शिव वपुरीक्षते (रे)- नश्वर० ५
वायुमासृकफदोषागारं सर्वाशुचिमूत्रमलाधारम्,
त्वग्धर्मवसागन्धविकारं विलोक्यते (रे)- नश्वर० ६

मृगमदवासितकुङ्कुमयुक्तं नानाविधरसमधुं भुक्तम्,
दुर्गन्ध्यस्पृश्यं सदृश्यं मलायते (रे)- नश्वर० ७

मृणिपिञ्जूषदूषिसिङ्घाणम्यास्त्रमुखश्रुतिनेत्रघ्राणम्,
किं रूपं स्तनजघननितम्बनिरूपणम् (रे)- नश्वर० ८

निन्द्यं तद्यैः कृतमनवद्यं मन्ये यथा मत्तैर्मद्यम्,
बालैरिव वा विनानुभवनं निगद्यते (रे)- नश्वर० ९

मैत्र मथान वृथा भववारि स्मर ब्रह्म चेतस्यविकारि,
रामादिमनामाभिहित सांसारिकम् (रे)- नश्वर० १०

७. (कवाली).

मनस्त्वं नो हरिं भजसे महेशानं न वा यजसे,
न वेदाज्ञामुपक्रमसे वृथा किं भौतिके रमसे ॥ १ ॥
सदा दीनांश्च पीडयसे कुकर्मात्मानमानयसे,
अजस्रं वर्तसे रभसे महापापौघमारभसे ॥ २ ॥
शरीरं ते नु नापायि चिरं किं यौवनं स्थायि ?
वृथा चेन्मन्यसेऽविनयी यमो यातैकदा विजयी ॥ ३ ॥
पुरा दग्धो जठरदाहैः सुखं नाऽसंस्थयसंदेहैः,
श्रमार्तो लक्षगुणदेहैः शान्तिमाप्तो न बहुगेहैः ॥ ४ ॥
मयाऽकार्यनयधिर्दम्भो नभोम्भोजासये शम्भो,

न लब्धोऽर्थस्ततो लाभोऽस्मि[1] शरणं यामि पालय भोः ॥ ५ ॥
यदाऽभूवं जनन्युदरे प्रतिज्ञाते तदाऽवसरे,
स्मरिष्याम्यन्वहं त्वारे[2] कृतघ्नो न स्मरामि हरे ॥ ६ ॥
अवाप्तायां मनुष्यतनौ गतोऽहंकारगिरिसानौ,
न घूको वीक्षि चिति भानौ गतिर्मे का भवेदवनौ ॥ ७ ॥
मया नो दानमपि दत्तं धनं नोपार्जि नाभुक्तम्,
विरक्तं न ममतायुक्तं मनो नैशे पदे सक्तम् ॥ ८ ॥
यस्य सद्वेदनं शरणं प्रिय, नो तस्य जनिमरणम्,
अन्यथास्त्येव संसरणं विना रामादिसंस्मरणम् ॥ ९ ॥

८. गायनम् (भरवी).

अखिलमिदं जगदम्ब पाहि महेश्वरि देवि
मनसि दयामनुधेहि पाहि महेश्वरि देवि (ध्रुवपदम्)
षट्शरनन्दमहीमितं वर्षमवर्षमपैति
हर्ष, तज्जननिं विना रुदितं त्रितरश्च शृणोति पाहि० ॥ १ ॥
मेघो वर्षति नो जलं वलं नरगणे नैव
लोकाः शोकसमाकुलाः प्रलपन्ति सहार्ति सदैव पाहि० ॥ २ ॥
कृष्टा भूश्च कृषीवलैरियं हलैरमरेशि
जाताऽभ्रहतो भृशं मलिना कठिनाऽति सुरेशि पाहि० ॥ ३ ॥

---

१. अस्मि–अहमर्थेऽव्ययम्. २. त्वा–इव.

केका कर्णपथा नहि काककलकलोऽतीव
मूकीभूताश्चातका नवका दिवि यान्ति मुदैव पाहि० ॥ ४ ॥
गावो नैव नवोदकं पश्यन्ति प्रपतन्ति
मार्गं मार्गमनम्बुकं समवेक्ष्य नदन्ति रुदन्ति पाहि० ॥ ५ ॥
आषाढोऽढौकताऽजलोऽनलो ह त्रिवारिष्टधीति
क्षुत्तृड्जोऽङ्घ्रिषु सर्वतो जगतोऽम्ब किमन्त उपैति पाहि० ॥ ६ ॥
मासः श्रावण आगतो न तोयदोऽम्बु ददाति
आकाशेऽभ्रविहीनता वनिताऽनलकेव न भाति पाहि० ॥ ७ ॥
भाद्रे मासि नभो नव न, सरिन्न न सस्यानि
प्रेक्ष्यन्ते शरदागमे मधुराणि न हंसरुतानि पाहि० ॥ ८ ॥
धैर्यं प्रेज्जनताह्वदो नदोऽम्बु न विना ख्याति
रामादि नवरात्रतो भवदागमनान्मुदमेति पाहि० ॥ ९ ॥

१. (डिंडी).

त्यज मधु भज मुग्ध दुग्धमायुरेधकम्
सद्य एव मद्यमङ्गशक्तिनाशकम् (ध्रुवपदम्)
स्वीयहृदयमदय दह न मद्यवह्निना
शान्तिकान्तिमतिमिह जहि नोग्रमन्थिना
चौर्यकुटिलतामृषावचोविधायकम्- त्यज मधु० ॥ १ ॥
स्वधननिचयमपनयं न न निधनमर्जय

व्यसनपरतया कुलं यशो न वर्जय
देवताहिताय नो द्विजातिनाशकम्- त्यज मधु० ॥ २ ॥
मन्यसेऽमृतसे स्पृहयति न मधु सेवकम्
कल्पनात्मकं वचो रुचोऽथनाशकम्
चिन्तयाशु चेतसि निजाधिदायकम्- त्यज मधु० ॥ ३ ॥
मुखमवर्णमर्णवायतेऽपशब्दता
स्वर्गमार्ग आप्यते न तन्निसर्गता
अर्गला गुणागमे सुधीपिधायकम्- त्यज मधु० ॥ ४ ॥
पथि मथितमना मनाङ् न मधुप ईक्षते
भुवि न तादृशं वचो न यत्स भाषते
स्खलितगतिततिनातिविरतिघूर्णिकारकम्-त्यज मधु० ॥ ५ ॥
श्रीकलत्रपुत्रमित्रशत्रुकारकम्
तन्त्र-मन्त्र-यन्त्र-साधकं न बाधकम्
निरयवर्त्मदर्शकं सपत्नहर्षकम्- त्यज मधु० ॥ ६ ॥
सद्विचारसत्समागमाऽऽगमापकम्
स्नेहगेहदेहिनामवेहि दाहकम्
रामसुख्यदेवसेवनाविरोधकम् त्यज मधु० ॥ ७ ॥

શ્રીરસ્ત્વત્ર.

દેવસ્તવન.

—*—

શ્રીઉમા (પાર્વતી)ના ખોળામા છતે મોઢે સૂઇને રમતો તથા રમાડવા આવેલા ગિરિશ (મહાદેવ)ની જટામાં રહેલા ચન્દ્રને પકડવાની ઇચ્છાથી એકદમ ત્રણ હાથ ઉપર લંબાવી માતા પિતાને ખુશી કરનાર ગજાનન (ગણપતિ) સર્વનો હર્ષ વધારો. ॥ ૧ ॥

જેના સંગથી પર્વતકન્યા (પાર્વતી) જગતમાં જગદંબા ગણાઇ, જેના સંગથી જહ્નુ ઋષિની કન્યા જાહ્નવી, ત્રણે લોકના પાપનો નાશ કરવાને શક્તિવાળી થઇ, જેના સંગથી સર્પરાજની ફણા (ફેણ) પૃથ્વીનો ભાર વહન કરવા સમર્થ બની, જેના સંગથી ચન્દ્રની કલા ક્ષય અને રાહુના ત્રાસ રૂપી આપત્તિથી છુટી, અને જેના સંગથી ચિતાની ભસ્મ પણ પવિત્ર થઇ, એવી રીતે ભક્તને અભીષ્ટ ફલ આપનાર શ્રીનીલકંઠ (મૃત્યુંજય) ભગવાન્ નિરંતર સુખ આપો. (આ રામ વિજય નાટકનું મંગળાચરણ છે.) ॥ ૨

જે દેવ વેદ (ઉપનિષદ)થી સમજી શકાય છે, મુમુક્ષુ પુરૂષ જ્ઞાનથી જેની સ્પૃહા રાખે છે, જેને પામવા–મીમાં-

સર્કો ન્યાય વચનોથી હમ્મેશા ઉપાસે છે, આ સમગ્ર જગત્ જેનાથી ઉદ્ભવી જેના અનુપ્રવેશથી જીવે છે અને જેમા લીન થાય છે, તે સર્વથી શ્રેષ્ઠ સર્વનો પ્રિય વ્યાપક અગણિત મહિમાવાળો ભૂમા–ભગવાન્ અમારૂ કલ્યાણુ કરો એવી પ્રાર્થના છે. ॥ ૩ ॥

ચકચકીત ચક્ર ગદા પદ્મ અને શખને ધારણુ કરનાર, ત્રિલોકીના રક્ષિતા, પોતાના નાભિ કમલની રજથી બ્રહ્માને સરજનાર, ચચલ લક્ષ્મીને મોહિત કરનાર, જે નિત્ય અજન્મા છતા પણુ ભવસાગરમા ભક્તજનોનો ઉદ્ધાર કરવા એક પોત (બાલક અથવા નાવ) સ્વરૂપ બતાવનાર તથા કેશી શકટાસુર–અઘાસુર અને બકાસુરનો નાશ કરનાર, તે શ્રીબાળકૃષ્ણુ ભગવાન્ વિઘ્નોથી અમારો બચાવ કરો, એવી યાચના છે. ॥ ૪ ॥

દયાળુ જે દેવીઓની કૃપાથી આ જગત્ અનેક ઉત્સવો અનુભવે છે, જે ત્રણે દેવીઓના કૃપાકટાક્ષનું પાત્ર બનતો મનુષ્ય દુ ખ મુક્ત થઈ વિદ્વાન્ શક્તિમાન્ અને સર્વ પ્રકારના વૈભવોનો ભોક્તા બને છે, તથા બીજાનું પણુ હિત કરી શકે છે, તે સરસ્વતી શક્તિ અને લક્ષ્મી દેવીઓ અમને પ્રસન્ન થાઓ. ॥ ૫ ॥

ઓ ગગા માત, આપની જાણુમા છે કે જગતની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને લયના કારણુરૂપી શ્રીહરિનાચરણુમા

આપણે પ્રથમ સાથે રહેતાં હતાં. ત્યાંથી દૈવયોગે આપણુ બેઉનો અધ પાત થયો. તેમા હું જગતમાં આવ્યો અને તું શંકરના ઉત્તમાગ (મસ્તક)મા પડી. તે સ્થાનના માહાત્મ્યથી ત્હારામાં આ વિશ્વને પવિત્ર કરવાની શક્તિ આવી છે. તો હવે પવિત્ર કરવાની ક્રિયામા યાદ કરાવું છું કે હું તારો સહવાસી છુ માટે મારૂં વિસ્મરણુ ન કરીશ ॥ ૬ ॥

જેણે અસહ્ય દાહજનક વિષપાન કરી વિશ્વનું રક્ષણુ કર્યું, તે કારણુથી નીલકંઠ બનવાને લીધે બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને દેવોએ જેની સ્તુતિ કરી, વળી ત્રિલોકીનું પાલન કરવા દીક્ષા લીધી હોય તેમ જે અહર્નિશ જાગૃત રહે છે અને સામર્થ્યવાન્ હોઈ જેનું મન કોઈ ઉપર જરાપણુ વેર ધરાવતું નથી તે એકલિંગ ભગવાન્ અમારૂં રક્ષણુ કરો ॥ ૭ ॥

કામના પ્રેમપાશમાં પડેલી રતિ શંકરના નેત્રાગ્નિથી ભસ્મ બનેલા પતિનું શરીર મેળવવા સંબધિજનોની પ્રેરણાને લીધે જે આશુતોષ—શંકર પાસે હાજર થઈ અને નિશ્વાસ મૂકતી મૂકતી જેને શરણુ થઈ તેથી રતિ વગેરેનો મોહ ગયો ધારી જેનું મન પ્રસન્ન થયું તે એકલિંગ ભગવાન્ અમારૂં રક્ષણુ કરો. ॥ ૮ ॥

કામદેવ દગ્ધ થયા પછી શંકરના ચરણુ કમલમાં આશાબદ્ધ થઇને પાર્વતીજીએ ઉગ્ર તપ આરંભ્યું. એટલે ઉનાળામાં પંચાગ્નિ તાપવાનું વર્ષાઋતુમાં અગાસે (ઉપર

આચ્છાદન વિના) રહેવાનું–અને શિયાળામાં જલની અંદર બેસી રહેવાનું રાખી તપસ્વિઓની અંદર ધર્મ કર્મ અને યશનું જીવનપ્રદપણું મેળવી જેનું અર્ધાંગ સ્વીકાર્યું તે એકલિંગ ભગવાન્ અમારૂં રક્ષણ કરો. ॥ ૯ ॥

ઓ નીલકંઠ ભગવાન્, આ જગત્માં બ્રહ્મદેવે બનાવેલુ ભોજન વગેરે સુખરૂપ છે પણ તે ઉપભોગ કરવાથી નાશ પામે છે. દાન પુણ્ય કરી સ્વર્ગમાં જઈ રંભા ઉર્વશી વગેરે અપ્સરાઓ સાથે ક્રીડા કરવાનું સુખ મેળવે તો તે પણ આકાશપુષ્પ જેવું મિથ્યા છે. તેથી વધારે અશ્વમેધ કરી ઇન્દ્રપદ મેળવે તો તેનું સુખ પણ પદ્મપત્રપર રહેલા જલકણ જેવું ચલ છે. હવે આપના ચરણ કમળ શિવાય મને કોઇ સુખ અચલ નથી દેખાતું. જો હોય તો કૃપા કરી કહો. ॥ ૧૦ ॥

ઓ મુકુંદ ભગવાન્, નંદ વગેરેના ઘર પાસે આવેલા ઓટલા ઉપર ફરતા બાલકરૂપ આપની સ્તુતિમા મેં મારી વાણી વાપરી નથી. તેમજ ઇષ્ટપ્રદ કલ્પતરૂથી અધિક ફલ આપનાર આપના ચરણ કમળમા ભ્રમર બની મારૂં મન સ્થિર થયું નથી. તથા વૃંદાવનમા કુંદ વગેરે પુષ્પ વૃક્ષાદિની જેમ મારા તપે સુખનાં ઉંડા મૂલ નાખ્યાં નથી તેથી મારાપર આપ દયા કરો તેવો માર્ગ દેખાતો નથી. પરંતુ આપ દયાળુ કહેવાઈ દુખિયાંપર દયા નથી કરતા તેવી

નિંદા આપને લાગુ ન પડે માટે મારાપર કૃપા કરો તેવું માગુ છું. ॥ ૧૧ ॥

૧. 'ઓ મા કાળી' એ રાગના સંસ્કૃત ગરબાનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

ઓ મા લક્ષ્મી જય જગદંબા,
રક્ષણ કર માહેશ્વરિ દે [1]સુખ [2]સંતતિ. ટેક.

તે સુર [3]રક્ષણ કમ્મર બાંધી, પ્રબલાસુર હણવા [4]અસિ લીધી;
ત્યાં શિવ હરિ [5]વિધિએ સ્તુતિ કીધી—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૧.

ઉત્તમત્રિભુવનમાં [6]વિજયવતી, તું ગગનપવનજલ [7]અનલ [8]ક્ષિતિ;
ન તને વૃદ્ધ કરે કાલ ગતિ—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૨.

તારાં ચરણકમલ [9]યુગ હૃદયધરૂં, જે નિર્ભયતાનું સ્થાન ખરૂં;
રિપુ[10]નાશિહ સ[11]રવ[12]કૃતિસારૂ—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૩.

તું પ્રસન્ન નતિથી અકળ ગતિ, તું [13]ચેતન જડને [14]જ્ઞાન તતિ;
[15]સર્વાકૃતિ[16]અવિકૃતિ એકચિતિ—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૪.

---

૧ સુખ=સુખકારક અથવા સુખ. ૨ સંતતિ=પુત્ર વગેરે અર્થાત્ પંક્તિ-હાર. ૩ રક્ષણ=રક્ષણ માટે. ૪ અસિ=તલવાર. ૫ વિધિ=બ્રહ્મા. ૬ વિજયવતી=વિજયવાળી ૭ અનલ=અગ્નિ. ૮ ક્ષિતિ=પૃથ્વી. ૯ યુગ=બે ૧૦ રિપુનાશિ=શત્રુનાશકરનારૂં. ૧૧ રવ=શબ્દ ૧૨ કૃતિ=ક્રિયા કરવામાં. ૧૩ ચેતન=ચૈતન્ય. ૧૪ જ્ઞાન તતિ=જ્ઞાન પ્રકાશ. ૧૫ સર્વાકૃતિ=સ્થાવર જંગમ રૂપ, ૧૬ અવિકૃતિ=વિકાર રહિત.

તું શ્મશાન ભૂત પિશાચ સખી, [1]સુરવનની શોભા [2]ચંદ્રમુખી;
ભક્તને વિભવ દેવા [3]સુમુખી—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૫
તુજ હ્રૃદયદયા ભરપૂર દિસે, [4]તે તજી મહિષાસુર સામી ધસે;
મુજ મનમાં શક્તિ સ્વરૂપ વસે—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૬.
તુજગુણ[5]ગણુની સંખ્યાકરવા, નથીશક્તિ તથા મતિગતિકલવા;
રામકૃષ્ણ શિશુસમ[6]વર [7]વરવા—ઓ મા લક્ષ્મી જય૦ ૭

૨. 'વૈદર્ભી વનમાં વલવલે' એ રાગના સંસ્કૃત ગાયનનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

ડૂબેછે કયમ ભવસાગરે બ્રહ્મ વસ્તુ નિહાલ,
રોક હ્રૃદય અંધ વાસનામય આવૃણ ટાલ. ડૂબેછે ટેક. ૧.
જો દુઃખ પર્વત ને જરા તાપ ત્રિવિધ [8]અંગાર;
નટ સમવેશ ઘણા ધરી ભટકયો વારવાર ડૂબેછે. ૨.
જો પામ ગુરૂપદ નાવ તો ગતિ સુંદર થાય;
ભવસાગરને તરી જતા શાંતિ મનમા રખાય. ડૂબેછે. ૩.
ઉપનિષદોમા કહેલ તે [9]મઠ રહી શઠ જાણ;
ચિત્તમા ચિંતન બ્રહ્મનું કર [10]પ્રણુવ પ્રમાણ. ડૂબેછે. ૪.
તારા ન જન ધન મંદિરો ન સગા સુત હોય,
સ્ત્રી મિત્ર ગાય કે વાછરૂં દેહ પણ તારી નો'ય. ડૂબેછે. ૫.

---

૧ સુરવન=નંદનવન. ૨ ચંદ્રમુખી=ચંદ્ર જેવા મુખવાળી. ૩ સુમુખી=તત્પર. ૪ તે=દયા ૫ ગણુ=સમૂહ. ૬ વર=વરદાન ૭ વરવા=માગવમાં. ૮ અગાં=કોલસો ૯ મઠ=સંન્યાસિનો વાસ. ૧૦ પ્રણુવ=ઓંકાર.

કામ [1]મદાદિક [2]સર્વથા સુકવે છે શરીર;
રામકૃષ્ણ બ્રહ્મ ચિંતતા જાય [3]પાપૌઘ [4]નીર, ડૂબે છે૦ ૬.

૩. મહાડ રાગવાળા સંસ્કૃત ગાયનનો અનુવાદ.

ઓ પરમેશ્વર મારી વાસના વધી ગઇ છે પણ હું દીન થઈ આપને શરણ આવ્યો છુ માટે રક્ષણ કરો મને નિર્ભય કરી ધ્યાનાધીન બનાવો અને બ્રહ્મમા લીન કરો. ટેક.

ઓ ઉમાનાથ ઝાઝવાના જલસમાન સંસારસુખ મેળવવા મારૂં મન યત્ન કરે છે તેથી આ અતિમય ભવ-સાગરમા બહુ કલેશ પામુ છું માટે શરણ૦ ૧.

ઓ અરૂપ અને વિશ્વરૂપ ભગવાન્ હું વિચાર કરૂ છુ તો મારી પાસે આવી ભૌતિક વસ્તુઓ દેખાઃ દે છે પણ સ્વસ્વરૂપ દેખાતુ નથી વળી અવશ્ય કર્તવ્ય નિત્યકર્મ ન આચરવાથી પાપ મેળવ્યું તથા આત્મબળ ભૂલી જવાયું માટે શરણ૦ ૨.

ઓ કમલેશ ભગવાન્ મારા મનની વૃત્તિ અનેક પ્રકારની કલ્પના કર્યા કરે છે. તે કારણથી અસંખ્ય યોનિ-યોમા તરેહ તરેહવારનુ પર્યટન મારે માથે આવી પડ્યું છે માટે શરણ૦ ૩

---

૧ મદાદિક=મદ વગેરે. ૨ સર્વથા=બધીરીતે. ૩ પાપૌઘ=પાપનો જથો. ૪ નીર=જળ.

હે પરમાત્મા મારો જીવ પોતે કલ્પિત ભવસાગર બનાવે છે પછી તેમાં હું ડૂબી જઇશ એમ ધારી આતુર બને છે તથા પોતાનું હૃદય વશ રાખી શકતો નથી માટે શરણુ૦ ૪.

હે જગન્નિયંતા દેવેશ ખરી રીતે જગત્ અસત્ છે પણ વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ તે સત્ જણાય છે તેથી સ્વપ્ન સમાન કહેવાય તેમા રામકૃષ્ણના સ્વરૂપનો વિચાર થાય તો તે પોતાના સ્વરૂપનું ભાન કરાવે માટે શરણુ૦ ૫.

૪. 'ગિરધારીરે વાત કરો વિચારી' એ રાગના સંસ્કૃત ગાયનનો અનુવાદ.

હે વિશ્વેશ્વર પ્રભુ, મારા અનેક દોષોની માફી આપી તમારા ચરણ પાસે મરણ થાય તેવું કરો અને પોતાનો ધારી સંસારના જન્મ મરણ ભયમાથી છોડાવો૦

તમે પોતાની ચન્દ્રકલાને પોતાના મસ્તકમાં રાખી સંભાળી છે. મોક્ષ આપવા સાદર કમ્મર બાંધી છે. વળી તમોજ દયાનિધિ (આશુતોષ) દેવ છો. તમારા સિવાય બીજો કોઇ તેવો હશે તેમ હું નથી જાણતો કે જેની હું ઉપાસના કરૂં૦ ૧.

૨. વાર વાર ભૂલોકમાં જન્મરૂપી થનાર આઘાત મારાથી સહન કરાતા નથી તથા (માતાના ઉદરરૂપી) નરક કૂપમાં

પડવું ગમતું નથી તેમજ યજ્ઞો કરી સ્વર્ગમાં જાવ આવ કરવાનું સારૂં લાગતું નથી. માટે આ ભવસાગર તરવાને તમારા ચરણરૂપી નાવ આપી બેડો પાર કરો૦ ૨.

હું અનેક જન્મના પાપથી ગોંધાવાને લીધે વેદાંત શ્રવણથી દૂર રહી ગયો. તેમા અધિકારી બનવાને યજ્ઞાદિક કર્મ કરવા જોઈએ તે મારાથી બન્યાં નથી અને ભભકી ઉઠેલો ત્રિવિધ તાપરૂપી દાવાનલ મને બાળે છે, માટે શરણુ આવ્યો છું, તો કોઈ પ્રકારે રક્ષણુ કરો૦ ૩.

જ્યા હમેશા ગંગાજલનો અભિષેક થયા કરે છે, જે ઠેકાણે રાતે મહાપૂજાની આરતીના દીવાથી ઉત્તમોત્તમ અપૂર્વ શોભા થાય છે, તે મોક્ષદ તમારા મ દિરનો દિગ્ભાગ જોવાને હું કયારે ભાગ્યશાલી થઈશ૦ ૪.

ઓ પાર્વતીપતિ, જો કે આપનો પૂજનવિધિ મારા જાણુવામાં નથી, દુર્ભાગ્યને લીધે તમારા ગુણુ ગાવાની મને લત પણુ લાગી નથી એ વાત ખરી છે, પરંતુ ઓ શિવના શિવ, અર્ધાંગ ઉમાવાળું કલ્યાણુકારક તમારૂં શરીર હરહમેશ ધ્યાનમાં રાખું છું તે ઉપર નિઘા કરો૦ ૫.

આપ પોતે તારક મંત્રનો ઉપદેશ કરી સદ્ગતિનો માર્ગ બતાવો, કે જેને લીધે આ નિર્ભય રીતે વર્તે. આ પ્રમાણે આપની સંનિધિમાં દેહાંત થવાને રામકૃષ્ણુની પ્રાર્થના છે તે સ્વીકારશો૦ ૬.

૫. ઠુમરી રાગના સંસ્કૃત ગાયનનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

તૃષ્ણા સાભળ વિનતિ ત્યજ આતુર મુજને હવે રે;
થા અળગી, ક્ષણ તું શિવ ભજવા દે આ ભવે રે—ટેક.
હું તુંજ આગળ બે કર જોડુ નમી નમી વિનવું નહિ થોડું;
અ ધ ન કર [1]તમમય દેહે જ્યમ [2]અમા [3]તમી રે—તૃ૦ ૧
ઉપનિષદો ન શ્રેષ્ઠ ભણાયા [4]શિવકારક શિવગુણ ન ગવાયા;
વ્યર્થ નડતરે એળે વર્ષ ગુમાવિયા રે—તૃષ્ણા૦ ૨
ભ્રાંત મન બન્યું ધન મેળવવા તે કારણથી ઉદ્યમ કરવા;
નિશદિન તન જોડયું શ્રમમા ન વિચારમા રે—તૃષ્ણા૦ ૩
લાલચથી જોડયું ધનિ સ ગે મન યશ માટે જ નિયમ સ ગે;
ઉન્નતિ કરવા મનન ન જન્મ નિવારવા રે—તૃષ્ણા૦ ૪
વિદ્યા વાદ વિજયમા જોડી ગીતા ભણી દ ભમા થોડી;
દિવસો ગાળ્યા ઘાસ સમ સુખ નિહાળવા રે—તૃષ્ણા૦ ૫
સુત મિત્ર સ્ત્રી મિથ્યા માનું દાતરડું બ્રહ્મસુખલતાનું;
છતાં સ્વાર્થથી પાત્ર ગાનીએ પ્રીતિનું રે—તૃષ્ણા૦ ૬
જનસમૂહને માન્યો વંદો થયો પ્રીતિમાં હું શરમિંદો;
ફૂટી કોડી ન મળી દીન બની ગયો રે—તૃષ્ણા૦ ૭
આવ પિતા સુત કાતા ભ્રાતા દુહિતા સ્નેહિજનો હિતકર્તા.

---

૧ તમ=તમોગુણ અથવા અધારૂં. ૨ અમા=અમાવાસ્યા.
૩ તમી=રાત. ૪ શિવ=કલ્યાણ.

ધન જાતાં સૌ જાય ગાળ સંભળાવતા રે—તૃષ્ણા૦ ૮
જન્મમરણ દુખઆદિઅનુભવ્યા, કોટિ કલ્પ સુખ તેં ન સાચવ્યાં;
દર જન્મે તારા યોગે અપમાન છે રે—તૃષ્ણા૦ ૯
તજો કામ મન ભજો રામ શમદમયમનિયમ સહ પ્રતિયામે;
રામકૃષ્ણ [1]ભૂમા મનમા સૌ માનશે રે—તૃષ્ણા૦ ૧૦

૬ ઠુમરી રાગના સસ્કૃત ગાયનનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

નશ્વર આ તનુ ઘર મનમા મુજને નથી રોચતું રે,
જડ તે સત્સગ છતાં [2]ધિક્ નાશ નથી શોચતું રે—ટેક.
જેમા કામ ભુજંગમ વાસો માનસ વૃત્તિ ઉધઈના ત્રાસો.
ગુણગ્રાહુરને સારવિનાનું બની રહ્યુ રે—નશ્વર૦ ૧
ઉપર [3]લોમ [4]ઉલપા વ્યાપેલું ઇન્દ્રિય શશલાએ કોરેલુ;
દિસે રાફડા સમાન પોલુ ન કામનું રે—નશ્વર૦ ૨
વિષયરૂપિ [5]મારૂત વાવાથી વિવેક દીપક નાશ થવાથી.
[6]તમ વ્યાપ્યું તેમા શું ફરવા રહ્યો મથી રે—નશ્વર૦ ૩
ગઢપણ રોગ મૃત્યુ ભય જેમા ક્રોધ મોહ મદ મત્સર તેમાજ
લોભ હરિણ તૃષ્ણા [7]મૃગજલમા ફર્યા કરે રે—નશ્વર૦ ૪
હાડ પિંજરૂં માસ જડેલું ચરબી નાડી રૂધિર ભરેલું.
મલમય તન પણ [8]કપિવત અરર નિહાળવું રે—નશ્વર૦ ૫

---

૧ ભૂમા=વ્યાપક ભગવાન્ ૨ ધિક્=ધિક્કાર. ૩ લોમ=રૂવાટા. ૪ ઉલપા=લાપડુ-એક જાતનું ઘાસ. ૫ મારૂત=વાયુ. ૬ તમ=અજ્ઞાન-અંધારૂં. ૭ મૃગજળ=ઝાંઝવાના પાણી ૮ કપિ=વાનર.

વાયુ પિત્ત કફ દોષિ ઠરેલું અશુદ્ધ મલ મૂત્રથી ભરેલું.
[1]ત્વક્ પરશેવો મેલ ગંધવાળું દિસે રે—નશ્વર૦ ૬
કસ્તુરી કેસર નાખેલું બહુ રસવાળું અન્ન જમેલું;
ગંધાતા અસ્પૃશ્ય મલ કરે તે બહુ રે—નશ્વર૦ ૭
મુખમા લાળ મેલ કર્ણોમા ગૂગા [2]ઘ્રાણે [3]પિયા નેત્રમા.
માસ સ્તન-બસ્તિ શ્રોણીમાં રૂપ કયા રે— નશ્વર૦ ૮
નિંદ્ય દેહને અનિંદ્ય જાણે જેમ છાકટો મદ્ય વખાણે;
તેવું એ, અથવા [4]શિશુસમ સમજ્યા વિના રે—નશ્વર૦ ૯
વૃથા ન મથ ભવજલ મથવાને મનમા [5]નિત્ય સ્મર બ્રહ્મને.
રામકૃષ્ણ નામે તરશે સંસારને રે— નશ્વર૦ ૧૦

૭. સંસ્કૃત કવ્વાલીનો ભાષાનુવાદ.

ઓ મન, તું હરિનું ભજન કરતું નથી શ્રીશંકરને પૂજવા તૈયાર પણ થતું નથી. વળી વેદાજ્ઞાનુસાર કાંઈ ઉપક્રમ કરતું નથી અને ભૌતિક પદાર્થો સાથે નકામું કેમ ખેલ્યા કરે છે ? ॥ ૧ ॥

અરે, તું હમેશા દીનને પીડવા ધારે છે, તેથી પોતાના આત્માને કુકર્મમાં જોડે છે. હરહમેશ ગુસ્સામા વર્તે છે અને મોટા મોટાં પાપ આરંભે છે. ॥ ૨ ॥

ઓ જીવ, શું તું એમ માને છે કે, શરીર નાશ

૧ ત્વક્=ચામડી, ૨ ઘ્રાણ=નાક, ૩ પિયા=ચીપડા, ૪ શિશુ=બાળક.
૫ નિત્ય=અવિકારી.

પામવાનું નથી તેમ યૌવન ચિર કાળ રહેશે એમ ધારે છે ? પણ જો તેમ ધારતો હોય તો તે વ્યર્થ છે, એક દિવસ એવો આવશે કે, તેમાં જમ વિજય મેળવી જશે. ॥ ૩ ॥

પ્રથમ માતાના જઠરાગ્નિથી બળતો હતો, તે વખતે અસંખ્ય સ દેહ પડવાથી જરાપણ ચેન પડતું ન હતું. લાખો દેહ ધારણ કરવાનો શ્રમ થયો તેમજ ઘણાં ઘર બાધ્યા, તેમા જરા પણ સુખ ન પામ્યો. ॥ ૪ ॥

જીવ—ઓ પરમેશ્વર, મે આકાશપુષ્પસમાન વિષય સુખ મેળવવા હદ પાર ડોળ કર્યો, તેમા લેશ પણ લાભ ન થયો. હવે હું તમારે શરણ આવ્યો છું, તો મારૂં રક્ષણ-કરો. ॥ ૫ ॥

જ્યારે હું માતાના ઉદરમા હતો, તે વખતે મેં પ્રતિજ્ઞા કરેલી કે, ઓ પરમેશ્વર, જો હું આમાથી છુટીશ, તો હુર હમેશા તમારૂં સ્મરણ કરીશ, પણ તે હું ન કરી શકયો, તેથી હું કૃતઘ્ની બન્યો છુ. ॥ ૬ ॥

ઘણી યોનિ ફરતાં ફરતાં મનુષ્ય દેહ મળ્યો, ત્યારે હું અહંકાર પર્વતનાં ઉંચા શિખર પર ચડી ગયો અને ઘુવડની જેમ તેજસ્વી ચૈતન્ય સૂર્ય તરફ મારી નજર ન ગઈ. હવે પૃથ્વીમા મારી શી વલે થશે ? ॥ ૭ ॥

હું ધન મેળવી ન શકયો તેથી દાન ધર્મ ન કરાણું અને ભોગ ભોગવાયા નહિ, કેવલ મમતાણુ મારૂં મન વિરક્ત ન બન્યું તેમ ઈશ્વરપદમાં પણ આસક્ત થયું નહિ. ॥ ૮ ॥

જે સત્ય જ્ઞાનને પ્રિય શરણુ માને છે તેને જન્મ મરણુ રહેતા નથી, પણુ તેમ ન હોય તથા રામાદિકનું સ્મરણુ પણુ ન કરે, તો સંસારની આવજા તેને શિર કાયમ રહે છે. ॥ ૯ ॥

૮. 'ગાડી આવી ગુજરાત' એ રાગવાળા છપ્પનાયાના સંસ્કૃત ગરબાનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

કાળ સકળ જગ ખાય રક્ષા કરો જગદંબા;
દેવિ દયા મન લાવ રક્ષા કરો જગદંબા. ટેક.
વૃષ્ટિ વિનાનું [1]છપ્પનું વર્ષ લઈ ગયું હર્ષ,
માત હવે તમવિણુ સુણે કોણુ [2]આર્ત અમારો [3]ઘોષ. રક્ષા. ૧
વાદળ જળ વર્ષે નહિ જનમાં બલ ન જણાય;
લોકો શોકાતુર બની ખેદ પામી કરે હાય હાય. રક્ષા. ૨
ખેડી પૃથ્વી ખેડુતે મહા હળે સુર માત,
વૃષ્ટિ વિના પથ્થર બની લૂખી દેખાય કયા કહું વાત. રક્ષા. ૩
મોર મધુર બોલે નહિ કાક કરે કકલાટ;
બાપઈયા મૂગા બન્યા ન [4]બલાકાની [5]નભમાં વાટ. રક્ષા. ૪
ગાયો દોડે જળ નવું જોવાને ઝટ પટ;
માર્ગે જળ ન વિલોકતા ભાભરે ને રડે ટપટપ. રક્ષા. ૫

૧ છપ્પનુ=સં. ૧૯૫૬ નુ. (આ ગરબો સંવત્ ૧૯૫૬ મા રચ્યો હતો.) ૨ આર્ત=પીડાનો. ૩ ઘોષ=બૂમ. ૪ બલાકા=બગલાનાં ટોળાં. ૫ નભ=આકાશ.

આષાઢ ગયો જલ વિના [૬]અનલ વધ્યો જનમાહિં;
ભૂખ [૭]તૃષાથી માત શું આજ લય બનશે જગમાહિં. રક્ષા. ૬
આવ્યો શ્રાવણ માસ પણ વર્ષો મેઘ ન લેશ,
શોભે [૮]અભ્ર વિના ન [૯]દિવ જેમ સુંદરી શિર [૧૦]બિનકેશ રક્ષા. ૭
ભાદરવામાં નવનવા ધાન્ય સરિત્ આકાશ,
નજરે [૧૧]નાવે શરદમાં તો શી હંસના શબ્દની આશ. રક્ષા. ૮
ધૈર્ય ગયું જન હૃદયથી જલ પણ [૧૨]હૃદથી તેમ;
રામકૃષ્ણ નવરાત્રમાં થાશે માત પધાર્યાથી ક્ષેમ. રક્ષા. ૯

૯. મદ્યવિષયક ડિંડીનો સમવૃત્ત અનુવાદ.

વર્જ અંગ શક્તિ નાશિ [૧૩]સદ્ય મદ્યને,
[૧૪]મુગ્ધ [૧૫]દુગ્ધ પી વધારનાર [૧૬]આયુને. (ટેક.)
અદય ન સ્વહૃદય બાળ દારૂ દાહથી,
શાંતિ કાંતિ મતિ ન છોડ ઉગ્ર ગંધિથી;
ચૌર્ય કુટિલતા [૧૭]મૃષા વચન સહાયિને— વર્જ અંગ૦ ૧
ન બહુ ધન ગુમાવ્ય ના બોલાવ્ય મૃત્યુને,
વ્યસન વશ બની ત્યજ નહિ સુકુલ કીર્તિને;
જાતિ ભ્રષ્ટ ન બન દેવતાર્થ માનિને— વર્જ અંગ૦ ૨

૬ અનલ=અગ્નિ. ૭ તૃષા=તરસ. ૮ અભ્ર=વાદળ ૯ દિવ્=આકાશ. ૧૦ બિનકેશ=કેશ વિના. ૧૧ નાવે=ન આવે. ૧૨ હ્રદ=પાણિનો ધરો. ૧૩ સદ્ય=થોડીવારમાં. ૧૪ મુગ્ધ=અણુસમજુ. ૧૫ દુગ્ધ=દૂધ. ૧૬ આયુ=આયુષ્. ૧૭ મૃષા=જૂઠું.

મદ્યસેવિને [1]તૃષા ન લાગતી હશે,
એમ કહિ બોલતાં કુચીજ વણસશે;
ચેત ચિત્તમાં કરાવનાર વ્યાધિને— વર્જ અંગ૦ ૩
લવે ઘણા કુશબ્દ નૂરહીન મુખ થકી,
સ્વર્ગ માર્ગ રોકનાર મદ્ય છે નકી;
રોકશે ગુણાગમન તથા સુબુદ્ધિને— વર્જ અંગ૦ ૪
ઉલ્લુ મન જરા ન મદ્યપી વિચારશે,
બોલ ભુવનમાં ન [2]તેહ જે ન બોલશે;
આડવડે ઘુમી પડે નડે જનારને— વર્જ અંગ૦ ૫
ધન [3]કલત્ર પુત્ર મિત્ર આણ ગમો કરે,
સધે ન તંત્ર મંત્ર યંત્ર ઠામ નહિ ઠરે;
નખાવે નર્કમાં ખુશી કરે [4]સપત્નને— વર્જ અંગ૦ ૬
સદ્વિચાર સત્સમાગમાદિ નાશશે,
સ્નેહિ ઘર શરીર સમજ નિત્ય બાળશે;
[5]રામ મુખ્ય [6]દેવસેવના વિરોધિને— વર્જ અંગ૦ ૭

૧ તૃષા=તરસ. ૨ તેહ=તે. ૩ કલત્ર=સ્ત્રી. ૪ સપત્ન=શત્રુ. ૫ રામમુખ્ય=રામકૃષ્ણ વિગેરે. ૬ સેવના=સેવા.

હવે પછી પ્રકટ થનાર ગીર્વાણસરિત્‌ના પ્રવાહોમા સહેલાઇથી સંસ્કૃત ભાષા જાણવા ઇચ્છનારને સમજણ પડે તેવી સરલ સંસ્કૃત ભાષામા રચાએલા રસમય શબ્દોથી જડ જમક સાથે ગોઠવાયેલા ધર્મ વ્રત સદ્‌બોધ આપનાર સુંદર ગદ્ય પદ્ય વૃત્ત ગરબા ગાયન ગઝલ ઠુમરી ડાંડી વિગેરે રમુજ રામવિજય નાટક હ સોલૂકીય કાવ્ય આદિ પ્રગટ થશે. આ સંગ્રહ પૌરાણિક હરદાસ ઉપદેશક ગાયક સ્ત્રીઓ ભજન કરનાર અને વિદ્યાર્થિ વિગેરે આબાલવૃદ્ધને ઘણે ઉપયોગી થશે.

આના પ્રવાહની કીમત ઘણે ભાગે આઠ આનાથી વધશે નહિ, પ્રથમથી બસો ઉપર નકલના ગ્રાહકને પચીસ ટકા કમીશન મલશે

પ્રથમ પ્રવાહની નકલ હવે થોડી છે. તે જોઇએ શ્રી રામદાસ સાધુને લખો અગર મલો.

ઠેકાણું—અમદાવાદ—ઘીકાંટા ગજકરણની વાડી બીજો પ્રવાહ ખાડીયામા શ્રીહર્ષ ઔષધાલયમા મલશે.

વિશેષ અમદાવાદ શ્રીનગરસંસ્કૃત પાઠશાલામા વર્ગ એક આયુર્વેદનો વર્ગ ઉઘાડવામા આવ્યો છે તેનો લાભ કોઇ પણ યોગ્ય સંસ્કૃત અભ્યાસિને મલી શકશે.